

Bohdanu Slavíkovi k pětaosmdesátinám

Viničná ulice v Praze, 12. ledna 2010, zaplněná posluchárna Přírodovědecké fakulty UK. Mladí adeпти vědy i příslušníci střední a té nejstarší generace obce rostlinných fyziologů. Hosté ze Slovenska. Začíná seminář Voda a rostliny ve třetím tisíciletí. Mimořádná vědecká událost organizovaná katedrou experimentální biologie rostlin a Českou společností experimentální biologie rostlin na počest 85. narozenin RNDr. Bohdana Slavíka, DrSc. Vracíme se zpátky do 50. let minulého století. Nelehká doba spojená s ambicemi a nadějami české vědy. Na pracovištích nově založené Československé akademie věd vznikaly nové obory a vědní disciplíny. Nechyběl entuziasmus, nedostávala se zkušenost. Mezi těmi, kdo zásadním způsobem formoval budoucí cestu některých domácích vědních oborů a přispěl k jejich světové proslulosti, byl i Bohdan Slavík.

Narodil se 30. října 1924 v učitelské rodině v Hradci Králové. Do Prahy na Přírodovědeckou fakultu UK se dostal těsně po konci války do letního (nultého) semestru na obor přírodopis a chemie. Pod vedením prof. Sylvestra Práta zde získal doktorát (RNDr.) v oboru rostlinné fyziologie a anatomie a při pobytu v Ústavu technické botaniky na Vysoké škole chemicko-technologické inženýrství, vedené fyto-cenologem prof. Jaromírem Klikou, padlo i životní rozhodnutí věnovat se vodnímu režimu rostlin. Další vědecké osudy jsou pak natrvalo spojeny s ČSAV, posléze AV ČR. Nejprve Biologický ústav, kde obhájil pod vedením doc. Rudolfa Řetevského kandidátskou práci na téma dynamika vodního deficitu rostlin a založil laboratoř vodního režimu. V Ústavu experimentální botaniky ČSAV, který vznikl v r. 1962 při rozdělení Biologického ústavu, získal o pět let později doktorský titul (DrSc.) a dlouhodobě až do konce 80. let vedl Oddělení vodního režimu a fotosyntézy.

Inventura celoživotní dráhy Bohdana Slavíka by přinesla 80 původních sdělení a autorství či spoluautorství 12 uznávaných monografií. Vše v solidní bibliometrické kvalitě. Akcenty těch prací byly soustředěny na biofyzikální mechanismy a ekofyziologické příčiny vzniku vodního deficitu a jeho vlivu na fotosyntetický příjem CO₂ a růst. Věcnou analýzu rád přenechávám specialistům stejně jako zprávu o studijních a lektorských pobytech v zahraničí, které zahrnují v letech 1968–69 i prestižní Duke University v Durhamu v Severní Karolíně. Osobně si v Bohdanově biografii cením situaci, kdy pro naplnění obecných potřeb překračoval hranice své užší oborové specializace. Většinou náročná osobní investice času i úsilí do něčeho, co dnes považujeme za samozřejmý předpoklad badatelské činnosti.

Loni (2009) slavil 50. výročí svého založení mezinárodní časopis pro experimentální botaniku *Biologia Plantarum*. Na jeho rodném listě je podepsán Bohdan Slavík, který byl po dlouhou dobu i jeho výkonným redaktorem. Pomáhala záštita nezpochybnitelné vědecké autority prof. Bohumila Němce (*Živa* 2006, 6: LXXXI; 2007, 5: 199–202) i společenská (politická je korektnější) podpora ředitele Biologických ústavů akademika Ivana Mála. Ve své době představoval časopis výklad domácí vědecké produkce a zároveň i mezinárodní scénu pro první kroky nastupující generace. Snahy o překonávání informační a komunikační blokády ve styku s vyspělými laboratořemi západní polokoule měly v Bohdanově režii i další podoby. Připomeňme trochu úsměvný (dnes, tenkrát do smíchu nebylo) vznik prekurzoru *Current Contents*, kdy knihovník oddělení fotografoval obsahy běžně nedostupných a často i obtížně získávaných časopisů. V praxi se pak ukázala být úspěšnější úloha zvaného než zvaného. Ústav proto systematicky

pořádal řadu mezinárodních symposií, byly zvány oborové zahraniční celebrity. V r. 1959 tak přijel do Prahy objevitel auxinu F. W. Went, první návštěva velké osobnosti americké rostlinné fyziologie v ČSAV. V r. 1965 pak organizoval Bohdan mezinárodní symposium o vodním stresu rostlin. Stal se i aktivním protagonistou mezinárodních programů 60. let, jimž přála doba přechodného oteplení a poželhal akademik Ivan Málek: *International Biological Programme* (IBP) či *Man and Biosphere* (MaB). O intelektuální výtěžek se Bohdan Slavík doma poctivě dělil. Tyto aktivity umožnily řadě mladých spolupracovníků první návštěvu za železnou oponou.

Jedinečný byl jeho přínos v rozvoji metod. Téměř obsedantní zaujetí přípravou nástrojů, kterými se experimentální věda provozuje. Jejich stav byl považován za předpoklad porovnávání se zahraniční úrovní. Dnes samozřejmost a tehdy zásadní výzva byla naplněna knihou *Metody studia vodního provozu* (*Academia* 1965), slavné a dodnes vzpomínané monografie. O 10 let později se dočkala anglického překladu a vydání v nakladatelství Springer. Vyšla v metodicky orientované edici, na jejímž založení v nakladatelství *Academia* měl Bohdan výrazný podíl, spolu s Ivanem Šetlíkem (*Živa* 2009, 3: XXXVIII), Zdeňkem Šestákem (*Živa* 2009, 1: V–VI) a Jiřím Čatským. Na druhé straně pak sofistikované kutilství suplující nedostatek devizových prostředků. Z obtížně sháněných součástí se sestavovala/vyráběla zařízení na kontinuální měření půdní vlhkosti, fotosynteticky aktivního záření, difuzivity průduchů a mnohá další. Na vrcholu té částečně hobbyistické pyramidy pak byly v dílnách Entomologického ústavu ČSAV vyrobeny s naší spoluprací dva funkční prototypy klimaboxů. Měly stejné, či o něco lepší technické parametry než výrobek kanadské firmy, považovaný tehdy za solidní standard. Zadostiučinění ze spontánního údivu kanadských obchodníků: taková konstruktérská investice, ale pokud nechcete založit firmu, proč si to nekoupíte u nás?

Ilustrovali jsme několik případů, kdy Bohdan Slavík ukazoval cestu oboru, vědecké obci a badatelským institucím. Připojujeme i poděkování, že jsme po té cestě s ním mohli chodit. Byl noblesním průvodcem, který si nikdy nezamazal boty blátem malichernosti a výmoly přehlížel s ironizujícím nadhledem a humorem. Zvědavý i vědoucí uměl pojmenovat a komentovat přírodu, s níž jsme se setkali. Měl dobře připravený itinerář a došli jsme dále, než se očekávalo. Bohdane, díky za průvodcování a inspiraci. Za obec rostlinných fyziologů, za kolegy i osobně. Nakonec i prosba. Ta cesta pokračuje, zůstaň na ní s námi.

1 Bohdan Slavík (vpravo) spolu s dřívějším předsedou Akademie věd ČR Rudolfem Zahradníkem na slavnostním setkání při příležitosti 50. výročí založení mezinárodního časopisu pro experimentální botaniku *Biologia Plantarum* (podzim 2009). Foto S. Kyselová, Archiv SSČ AV ČR. v. v. i.

